

Mijn naam is Roger Reckinger. Ik ben geboren op 23 juni 1930 in Wiltz. Mijn vader had een winkel in ijzerwaren , huishoudelijke artikelen en elektrische installaties. Ik ben daar opgegroeid. Het huis stond in de Scheergasse en we hadden een winkel van 100-120 m² wat groot was voor de toenmalige verhoudingen.

Hoe heeft u de Duitse invasie in 1940 ervaren toen u 10 jaar oud was?

Ik kan het me herinneren alsof het gisteren was. Ik werd 's ochtends vroeg wakker omdat ik een brommend geluid hoorde. Ik wist niet wat het was. Ik probeerde weer te gaan slapen, maar dat lukte niet. Plotseling ging de bel van onze voordeur. Dat was om half zes. Mijn vader deed open en daar stond een goede vriend uit Ettelbrück met zijn vrouw. Hij was Belg en ze hadden al gehoord dat de Duitsers waren binnengevallen. Hij wilde naar België omdat hij dacht dat hij misschien in het leger moest. Maar in Bastogne waren ze teruggestuurd door de Duitsers. Ze waren via de een of andere sluipweg naar Wiltz gekomen, onopgemerkt door de vele Duitse voertuigen die op dat moment van oost naar west door het hele land reden. Ze vertelden ons wat er was gebeurd. Ze ontbeten met ons en mijn vader gaf ze tips over hoe ze via landweggetjes de weg terug naar Ettelbrück konden vinden. In die tijd gingen we nog elke dag naar de kerk en dat deed ik die dag ook, hoewel ik blij was toen de dienst afgelopen was. Alles was op de een of andere manier anders. Ik ging met mijn vrienden op weg naar school, maar we wisten niet goed hoe we de weg moesten oversteken omdat er voortdurend Duitse voertuigen met kanonnen en zo reden. Ze kwamen van alle kanten. Uit Nocher en uit Weidingen, en dan kwamen ze samen bij de school. Er stond daar dus een enorme file. We hebben het hele gebeuren een tijdje gadeslagen, totdat er plotseling een leraar kwam die ons naar huis stuurde. Dat was 10 mei 1940 voor mij.

Op 11 mei kwamen er al mensen die uit het zuiden van het land waren geëvacueerd. Ik weet niet meer hoe ze hier kwamen, maar ik weet nog wel dat het 11 mei was, de vrijdag voor Pinksteren. Op Pinksteren hield de ene na de andere priester een mis, want er waren er veel uit het zuiden. Vooral uit Differdange en Niederkorn en Oberkorn. De volgende dagen waren allemaal een beetje hetzelfde. De stroom Duitse troepen en voertuigen nam langzaam af, maar korte tijd later zagen we de Duitsers al terugkeren met krijgsgevangenen. Deze mensen zagen er erg armoedig uit vergeleken met de Duitsers met hun glimmende laarzen en zo. De Fransen met hun omgeslagen slobkousen zagen er sjofel uit. In Wiltz hadden ze nu het militaire commando over een heel groot gebied dat zich tot ver buiten ons land uitstreckte. Een commandant had zich hier gevestigd met zijn staf en geleidelijk aan namen ze alles over. Stroomvoorziening, telefoon, etc. Wiltz zat ineens vol met Duitsers. Van de ene op de andere dag krioelde het er van. Natuurlijk kwamen ze ook naar onze winkel. We waren verbaasd over alle spullen die ze als soldaten kochten. Zinken emmers, zinken kuipen, inmaakpotten met rubberen dichtingen en batterijen. Iedereen wilde batterijen. Het werd mijn vader opeens te veel, dus ik moest met een pak batterijen langs de rij gaan en iedereen een batterij geven. Hij brulde "Achtung aufstellen", dat iedereen in de rij moest gaan staan wat ze bliksemsnel deden. Mijn moeder vroeg hem of hij gek was en was bang dat ze hem zouden neerschieten. Hij zei alleen dat hij in Aken had geleerd hoe hij met ze om moest gaan. Dus ik gaf iedereen een batterij en inde de 50 pfennig die een batterij kostte. Zo ging het de hele dag door tot alle batterijen op waren.

Dit waren de indrukken van de eerste paar dagen. Mijn vader beseftte al snel dat zijn magazijn snel leeg zou zijn als dit zo doorging. We vroegen ons niet af hoe ze alles naar huis gingen sturen, naar "Muti". Hij zei tegen onze magazijnchef dat hij alles van koper, rubber, zink en tin zo snel mogelijk naar de achterkant van het magazijn moest verplaatsen. Op die manier kon hij de verkoop een beetje vertragen. Dat was een goed idee, want zo hadden we tijdens de oorlog spullen om te ruilen voor boter of eieren.

Dus organiseerde het Duitse leger maandenlang alles.

Niet voor maanden, maar tot 26 augustus.

Het Duitse leger was dus heer en meester tot 26 augustus, maar toen veranderde er iets.

Mijn vader had benzinebonnen, waarmee hij naar de eigenaar van de reparatiewerkplaats ging om hem naar de groothandel in Luik te brengen om alles te kopen wat nog beschikbaar was. Dit betekende ook dat ons magazijn goed gevuld was. Ik herinner me dat mijn vader me vertelde dat de commandant hem vertelde dat ze nu weggingen ,omdat er anderen kwamen. Hij bedoelde het burgerlijk bestuur. We waren dus gewaarschuwd voor wat er komen ging. Ze waren talrijk , de "Ortsgruppe". Er waren ook collaborateurs onder de Luxemburgers, vooral degenen die niet zoveel te betekenen hadden bij de Luxemburgers. Ze werden door de nazi's met open armen ontvangen. Zo werd de privéchauffeur van de directeur van de leerfabriek,"Ideal", die ondergedoken was omdat hij Joods was, maar voorheen regelmatig met zijn chauffeur naar Brussel was gereisd, de plaatselijke groepsleider. De chauffeur was uiteindelijk de baas in Wiltz.

Kunt u ons vertellen hoe uw familie onder druk werd gezet door het nieuwe naziregime en hoe dit u beïnvloedde?

Toen de plaatselijke groepsleider en zijn helpers het voor het zeggen hadden, werd mijn vader al snel onder de loop genomen. Er waren niet veel academici in Wiltz in die tijd en mijn vader was een overtuigd katholiek en had niet veel op met de inwoners van Niederwiltz, waar de plaatselijke groepsleider vandaan kwam. Ze maakten het hem altijd moeilijk. Toen kwam de "Spéngelskrich" en mochten we de Belgen niet meer groeten. In 1941 werd het pas echt serieus voor mijn familie. De broer van mijn vader was geestelijke en hoofd van het klooster in de hoofdstad. Dat werd gesloten en mijn oom kwam naar ons toe, waar hij een paar dagen bleef voordat hij onderdook zodat we geen gevaar zouden lopen. Hij ging dus naar Enscherange om bij een bevriende gepensioneerde priester te logeren. Korte tijd later stormden een paar Duitsers de winkel binnen en vroegen naar hem. Ze renden meteen naar boven omdat ze al wisten dat hij daar op zolder zijn kamer had. Omdat ze hem daar niet konden vinden, dreigden ze mijn vader dat ze hem zouden arresteren als hij niet zou vertellen waar mijn oom was. Maar hij zei dat hij het niet wist. Hij belde verschillende vrienden om te vragen of zij niet wisten waar hij was. Plotseling kreeg hij hem aan de lijn en vertelde hem dat de Duitsers naar hem op zoek waren. Mijn oom besloot toen dat hij zijn familie niet nog meer in gevaar wilde brengen en gaf zichzelf aan. Dus reisde hij naar Villa Pauly (het hoofdkwartier van de Gestapo) en gaf zichzelf aan. De mensen daar waren verbaasd omdat er een echte inval was geweest bij de hogere geestelijken. Ik weet niet meer precies wie dat waren, maar ze werden allemaal samen met mijn oom op een vrachtwagen geladen en naar de Franse grens gebracht, naar de demarcatielijn. Daar werden ze vrijgelaten en met alleen de kleren die ze aanhadden, gingen ze op weg naar het volgende dorp, waar de priester zich over hen ontfermde en ze met de hulp van de kardinaal over verschillende dorpen verdeelde. Mijn oom ging naar Fourvière een bedevaartsplaats in Lyon. Elke keer als ze hem daar zochten, konden ze hem niet vinden omdat hij altijd in de biechtstoel zat en de biecht van de pelgrims aanhoorde.

Laten we even terugkomen op uw vader en de manier waarop de Duitsers hem onder druk zetten omdat hij de eigenaar van de winkel was.

Na het verhaal met mijn oom wist mijn vader dat het onze beurt was. En zo was het. Er kwam steeds iemand van de plaatselijke groep die iets van hem eiste. Hij moest een foto van Hitler in de etalage zetten en de Duitse vlag kopen. Hij kocht de kleinste die hij kon vinden. Daar werden ze boos over en ze wilden dat hij een grotere kocht omdat we een groot huis hadden. Op de eerste verdieping, waar we hem hadden opgehangen, kon je hem bijna niet zien. Hij voerde een soort kleine oorlog tegen hen.

Dus bezorgden ze ons problemen waar ze maar konden. Op een dag kwam ik thuis van school en wilde ik zoals gewoonlijk de winkel deur binnengaan. Maar die was op slot en er hing een bordje "Gesloten door de politie". Dus nam ik de privé-ingang en zag dat ze alle deuren van de winkel en het magazijn verzegeld hadden. Mijn vader waarschuwde me ervoor te zorgen dat de zegels intact bleven, want ze hadden zonder veel moeite verwijderd kunnen worden. Mijn vader had dus geen werk meer, alleen op kantoor, dat niet verzegeld was en waar onze enige telefoon stond. Het geld werd krap, want we hadden nog een hypotheek op het huis. Na een paar weken vond hij dat hij iets moest doen en ging naar het plaatselijk gezag om te vragen wat hij moest doen om de winkel weer te mogen openen. Ze stuurden hem eerst naar de districtsleider in Diekirch, waar ze hem urenlang met de dood bedreigden. Toen hij thuiskwam, zag hij er vreselijk uit. Hij kon van ellende niets eten. Maar het ergste moest nog komen, want als "boetedoening" moest hij 50 vrijwilligers vinden voor de VDB (Volksdeutsche Bewegung) of een andere organisatie. Mijn drie jaar jongere zus en ik, moesten bij de Hitlerjugend. En onze moeder moest lid worden van de NS-vrouwenorganisatie. Dus vroeg mijn vader wie hem een plezier wilde doen om lid te worden van de VDB. Hij vond 28 vrijwilligers, die hij vervolgens voorstelde aan de lokale groep. Daar waren ze blij mee en we konden de winkel weer openen. Maar dat was niet het einde van de represailles. Ze vonden altijd wel iets. Ze kwamen altijd met hun speciale rapporten. Ze werden aangekondigd met marsmuziek en Les Préludes van Liszt. Meestal gingen deze berichten over het bruto tonnage dat ze tot zinken hadden gebracht, maar soms gingen ze over ergere dingen. Mijn vader moest een luidspreker bij de ingang van de winkel plaatsen. Later plaatsten ze ook luidsprekers op de reclamezuilen in de hele stad, zodat iedereen de berichten kon horen. Vanaf dat moment weerklonken de Préludes van Liszt door heel Wiltz.

De Volksdeutsche Bewegung moest een soort verzamelpunt worden. Ze hadden zich voorgesteld dat Luxemburgers zich massaal zouden aansluiten bij het Duitse volk. Dit moest een opstapje zijn om partijlid te worden. Dit werd echter gebruikt om de Luxemburgers op de knieën te krijgen. De eerste officiële daad was om de Luxemburgse ambtenaren te bevelen zich aan te sluiten bij de Volksdeutsche Bewegung, anders zouden ze hun baan verliezen. De meesten voldeden met meer of minder weerstand eraan. Ze kregen een speld in de vorm van een hakenkruis in een rode cirkel, die ze op de revers van hun pak moesten dragen. In het begin vouwden de ambtenaren of leraren de revers om als ze dachten dat ze hun collega konden vertrouwen. Een speld in de vorm van het profiel van groothertogin Charlotte of de rode leeuw werd dan aan de achterkant van de revers bevestigd. Later kwamen de Duitsers erachter en de hele zaak liep op niets uit omdat niemand iets durfde te doen.

Kunt u ons vertellen hoe de Joden in Wiltz werden behandeld tijdens de oorlog?

Ik kan me nog twee families herinneren. Een van hen had een kledingwinkel in de Groussgaass, die natuurlijk gesloten was. Ze moesten de armband met de Joodse ster dragen als ze buiten waren. Ze kwamen nog een paar keer in onze winkel en bedankten mijn vader, die als katholiek de Joden eigenlijk niet zo goedgezind was. Zo was het gewoon in die tijd. De andere familie was op tijd naar Zuid-Frankrijk gevlucht. Ze waren half-Joods omdat alleen de man Joods was. Dat is alles wat ik van hen weet. De leden van de eerste familie werden allemaal vergast, op één na. Deze vrouw was voor de oorlog getrouwd met een Italiaanse steenhouwer en bracht de oorlog door in Italië. Na de oorlog kwam ze terug naar huis.

Laten we naar uw schooltijd gaan. Hoe veranderde de school? Van het Luxemburgse systeem naar het nieuwe Duitse systeem.

De eerste weken na de invasie waren erg turbulent met de evacués uit het zuiden, enz. Daarna was het vakantie en na de vakantie gold het Duitse systeem. Er waren geen Franse lessen meer, maar wel veel sport, zang en gymnastiek. Natuurlijk was er geen infrastructuur voor gymnastiek in Wiltz. Dus gingen

we naar het voetbalveld om daar te voetballen en 's middags was de Hitlerjugend er ook, die heen en weer marcheerde. Ik zat toen in de 5de klas, dat was in 1941. Mijn leraar was de zoon van een boer en een heel semester lang leerden we niets anders dan de biologie van paarden. Toen introduceerden ze de Hauptschule. Dat was een mengeling van lagere en middelbare school. Er zat ook een vreemde taal bij. Om de Hauptschule te vullen, namen ze de beste helft van de leerlingen uit de 5de klas, met uitzondering van één leerling die niet in de Hitlerjugend zat. Hij mocht geen onderwijs volgen, hoewel hij in staat was om dat te doen. Omdat er geen plaats meer was op de jongensschool, maakten ze een klaslokaal in het katholieke clubhuis, dat ze in beslag hadden genomen. Mijn leraar daar was Célestin Lommel. Dat was een geweldige tijd. Meneer Lommel was erg aardig en begripvol. Hij was een van de leraren die in 1942 werd doodgeschoten. We waren een beetje afgezonderd van alle druk van het schoolleven. We waren wat vrijer en er was geen sporthal of muzieklokaal. Als het mooi weer was, voetbalden we. Het was de eerste keer dat er meisjes in mijn klas zaten. Ze kwamen van de meisjesschool in Wiltz en uit de naburige dorpen. Tegenwoordig lachen mensen erom, maar toen was het iets heel nieuws.

De staking is een begrip. Het was op 30 augustus 1942, de school was alweer begonnen en we kwamen op school en zagen de leraren zoals gewoonlijk op het schoolplein rondlopen en praten. Maar toen de lessen moesten beginnen, riepen ze ons niet naar binnen. Even later zeiden ze dat het tijd was om te beginnen, maar ze liepen gewoon rond op het schoolplein. Omstreeks 9 uur zagen we de stakende arbeiders van de Ideal-leerfabriek aankomen. Ze maakten geen herrie, hoewel het er best veel waren. Ik besloot toen om naar huis te gaan, want het was duidelijk dat er geen lessen waren. Toen ik daar aankwam, wilde mijn vader net de winkel openen. Toen hoorden we de auto's met sirenes en luidsprekers: "Wie staakt, wordt neergeschoten!" De winkeliers openden geleidelijk hun winkels weer en de hele dag door zagen we hoe ze de stakers voor ondervraging meenamen naar het politiebureau. Er heerste een vreselijke angst. Mijn vader werd ook opgeroepen om te getuigen of hij wel of niet gestaakt had. Ik weet niet wat hij ze verteld heeft, maar om 10 uur was de winkel weer open. Ze hadden hem niet betrappt met de winkel dicht. Dus lieten ze hem gaan. Anderen die duidelijker in staking waren, werden vastgehouden. Vooral de leraren. Dat was heel erg voor ons kinderen toen we de 4 leraren op het politiebureau zagen. We hielden het bureau de hele dag in de gaten om te zien of ze de leraren weer zouden laten gaan. Maar dat deden ze niet en we weten allemaal wat er daarna gebeurde. Toen we de volgende dag weer op school waren, kwam er een leraar aan die ze niet hadden opgepakt. Hij heette Maas, over wie gezegd werd, dat hij een beetje Duitsgezind was.. Hij ging aan het bureau van de leraar zitten en zei dat we onze opgaven moesten herhalen. Hij zette het klassenboek rechtop voor zich neer om zich te verbergen en we konden horen dat hij hilde. De volgende dag hingen er overal die vreselijke aanplakbiljetten waarop stond wie ze als eersten hadden doodgeschoten. Worré en Müller. We waren allemaal depressief. De volgende dag verborg meneer Maas zich weer achter het klasseboek en was niet in staat ons les te geven. Het hele gebeuren greep hem echt aan.

Een paar dagen later arriveerden een Duitse leraar en 2 notoire Duitsgezinde Luxemburgers. Een van hen was een intelligente man die later een jaar lang mijn leraar zou worden. Hij was, zoals ze tegenwoordig zeggen, "queer". We vonden het grappig dat hij krullend haar had en zijn vingernagels kleurde. Ik denk dat hij blij was om weg te zijn van waar hij eerder had gewerkt. De andere was een fanatiekeling uit Bavigne die ons later Engels, steno en biologie onderwees. De Duitser heette Blankenheim en kwam uit een dorpje in de Eifel. Hij was een echte Duitse leraar die alleen maar les gaf in drill en propaganda. Ik kan me twee walgelijke taferelen herinneren. Op een keer sloeg hij een leerling zo hard dat hij een gebroken arm had en zes weken niet naar school kon komen. Hij probeerde tevergeefs een andere leerling, die niet in de Hitlerjugend zat, over te halen om lid te worden. Hij werd zo boos dat hij hem in elkaar sloeg. We hadden allemaal medelijden met hem. Maar ik kan me ook een gevecht herinneren waarbij ik betrokken was. Het was op een van de eerste dagen van de nieuwe leraar

waar ik het eerder over had. We waren allemaal erg onrustig omdat het een erg turbulente tijd was. Hij was op het bord aan het schrijven en draaide zich steeds om en zei dat we stil moesten zijn. Plotseling draaide hij zich om en stormde op me af, trok me uit mijn bank en sloeg me van de trap. Hij schopte me zo hard in mijn maag dat je zijn voetafdruk op mijn bovenlijf kon zien. Mijn moeder zag het thuis en ik moest haar vertellen wat er was gebeurd. Een paar weken later was de leraar bij ons in de winkel en iemand moet hem ernaar gevraagd hebben. Hij zei dat hij zich eigenlijk moest verontschuldigen omdat ik de beste van de klas was en hij de verkeerde persoon had betrappt. Hij wilde laten zien wat er met een leerling zou gebeuren die niet luisterde en dus nam hij de eerste de beste. Ik wil alleen maar laten zien hoe dom het schoolsysteem toen was. We leerden niets en waren altijd blij als de les voorbij was. Wat ik nog meer haatte dan sportlessen was zingen. Ik leerde muziek en kon muziek lezen en piano spelen. Opeens hadden we een piano in de klas. De anderen wilden dat ik iets voor ze speelde, maar de piano was zo vals dat je er helemaal niet goed op kon spelen. Ik zei dat ik op zoiets geen toets zou aanraken. Een paar dagen later was de piano gestemd. Dus ik moest toch spelen. Maar ik was blij dat ik alleen maar hoefde te spelen en niet van die stomme teksten hoefde te zingen. Het waren allemaal teksten als "De wind fluit zo koud in het Westerwald" en zo. Op een keer werd er in Nederwiltz een propagandabijeenkomst belegd in een zaal in een café. "Zijne Excellentie de Prins", ik denk "von Wittenberg", sprak. Mij werd gevraagd om daar achtergrondmuziek te spelen. Ik had geen andere keuze dan daarheen te gaan en te spelen. Opnieuw was ik blij dat ik niet hoefde mee te zingen. Na het laatste nummer liep ik snel de deur uit, ook al was de bijeenkomst nog niet afgelopen. Maar er waren geen repercuussies. Dat zou voor de Duitsers reden genoeg zijn geweest om me weer lastig te vallen.

Naast school was er de Hitlerjugend, die voor velen verplicht was. Wat was uw ervaring met de Hitlerjugend in Wiltz?

Ik haatte het om daarheen te gaan. Maar ik moest wel, want mijn vader zei altijd dat we niet wisten wat er zou gebeuren als ik spijbelde. Dus ik ging met tegenzin. Ze hadden kegels om mee te gooien en we speelden trefbal. We speelden dat soms, maar meestal moesten we oefeningen doen. We moesten ons opstellen en zingen. Ik had er een hekel aan. Ze hielden vooral goed in de gaten of ik wel altijd aanwezig was. Ik spijbelde bijna nooit. Als ik een keer spijbelde en er werd naar gevraagd, zei ik dat ik geen schoenen had. Leer was toen heel schaars en ik was op een leeftijd dat mijn voeten snel groeiden. Ik had eigenlijk geen schoenen die me pasten. Ik had alleen een paar die te klein waren, of die van mijn vader die te groot waren. Hij had kleine voeten, maar ik kon zijn schoenen later alleen aantrekken met een beetje watten in de neus. Als het slecht weer was, we aan propaganda in een hal van de meisjesschool onderworpen. Dat was alles wat daar gebeurde. Ze hadden niet eens een filmprojector. Over film gesproken. We werden regelmatig door de school meegenomen naar de bioscoop, waar we films als "Quax, der Bruchpilot" of "Hitlerjunge so-and-so" moesten zien. Ik kan me ook nog "Willy Birgel rijdt voor Duitsland" herinneren. Het waren dus allemaal propagandafilms.

Wie had de leiding over deze Hitlerjugend?

Dit waren oudere leerlingen uit groep 8. Meestal degenen die het niet zo best deden op school. Ze waren trots op hun rol en reageerden hun frustratie af op de jongere leerlingen.

Was er ook een uniform?

Het uniform bleef me bespaard. Plotseling kreeg ik te horen dat iedereen een uniform zou krijgen. En, als je een uniform krijgt, moet je het dragen. Toen ik het moest passen, paste het niet omdat ik toen een beetje dik was. Geen van de uniformen die ze hadden paste me. Dus ik kreeg er geen. Hetzelfde gold voor mijn zus. Zij moest ook een uniform passen, van die witte blouses, en die pasten haar niet. Dus kregen we allebei geen uniform.

In 1943 ging u naar school in de hoofdstad en zat u in een internaat. Hoe hebt u deze tijd ervaren?

Er was minder druk op ons. Ik was een van velen en niet langer de bekende Reckinger. Dat was goed. Het jaar ging voorbij zonder noemenswaardige incidenten. In het weekend mochten we normaal gesproken naar huis. Behalve de Duitsers die op het internaat zaten. Dit weekendverlof was een drukmiddel. Als er iets gebeurde, deden ze een beroep op de kameraadschap om de schuldige over te halen zich aan te geven en als die dat niet deed dreigden ze met een met een verbod om het weekend naar huis te gaan. In de meeste gevallen kwam daar niets van terecht omdat het pure winst voor hen was vanwege de voedselbonnen die ze voor die 2 dagen kregen. In die tijd werd alles betaald met voedselbonnen. Zelfs de kleding. Toen het schooljaar ten einde liep, was er een assistent die ons met Nazi propaganda probeerde te overtuigen. Hij had niets anders te doen dan ons propaganda voor te schotelen. Hij leidde ook een Hitlerjugendgroep. Iemand had me gewaarschuwd om niet naar deze Hitlerjugendgroep te gaan, maar om in plaats daarvan naar Limpertsberg te gaan. Daar was het "cooler", hoewel hij dat woord natuurlijk niet gebruikte. Het werd pas veel later algemeen gebruikt. Dus dat deed ik. Het was een motorschool van de Hitlerjugend die verondersteld werd op motoren te rijden. Dat was bij de ambachtsschool in Limpertsberg. Ik ging er één keer per week heen - of niet. Ik leerde daar het beetje dat ik weet over auto's en motoren. Het was er vrij relaxed. Ik kwam tenminste nooit in de problemen als ik spijbelde.

Laten we naar de zomer van 1944 gaan, toen de Amerikanen in juni in Normandië landden. Kunt u ons vertellen hoe u die zomer hebt ervaren, toen de mensen in dit land al wisten dat de Amerikanen in Frankrijk waren geland.

Ik begin met 6 juni 1944. Het was een maandag en we maakten een examen Latijn. Vlak voordat de les begon, kwam een van mijn klasgenoten, die later diplomaat zou worden, naar me toe en fluisterde in mijn oor dat ze geland waren. We hadden natuurlijk problemen om ons op het examen te concentreren. Iedereen die je aankeek vroeg zich af of ze het wisten of niet. Er waren toen veel Duitsers in het internaat en die wisten het natuurlijk ook. In die tijd, in het laatste trimester van dat schooljaar, hadden we maar een paar lessen. We brachten meer tijd door in de schuilkelders in de kazematten dan op school. Ik heb toen een record spijbelen gevestigd met 100 dagen afwezigheid. Ik bleef gewoon een week thuis en zei tegen mijn vader dat het geen zin had om naar school te gaan, omdat we toch niets zouden leren. Ik was klaar met die Duitse school. Ik had ook het bevel gekregen om in juni naar het opvoedkamp in Ansembourg te gaan. Degenen die niet gehoorzaamden werden daar heropgevoed. Natuurlijk was ik bang. In die tijd had ik vaak angina en mijn vader zei dat we naar een bevriende keel-, neus- en oorarts moesten gaan. We vertelden hem dat ik dit bevel gekregen had en hij begreep het meteen. Hij keek in mijn keel en bevestigde dat mijn amandelen helemaal in de knoop zaten door alle ontstekingen en dat ik geopereerd moest worden. Hij boekte een kamer in het ziekenhuis voor de periode die ik in Ansembourg moest zijn. Ik werd daar geopereerd. Het was een moeilijke operatie omdat er geen verdoving meer was. Ik had vreselijke pijn en kon drie weken lang geen vast voedsel eten. Maar toen kreeg ik weer een bevel om me op 10 september te melden. Ik hoopte dat de Amerikanen er dan eindelijk zouden zijn. En Wiltz werd nog diezelfde dag bevrijd.

Kunt u ons vertellen hoe u de Bevrijdingsdag hebt ervaren? Wat deed u, waar was u?

Ik herinner me dat nog heel goed, want zo iets vergeet je nooit. Mijn vader was toen dirigent van het kerkkoor. Na de mis gingen ze altijd samen naar het café. Mijn moeder werd dan erg zenuwachtig en maakte zich zorgen dat het eten zou aanbranden. Toen hij eindelijk kwam, zei hij dat ze al in Surré waren. Iemand uit Surré had het café gebeld om te zeggen dat ze net voorbij waren gekomen. Ze moesten dus nog zo'n 15 kilometer afleggen. We aten en daarna ging mijn vader naar de zolder om de rood-wit-blauwe vlag te hijsen die hij daar had verstopt. Langzamerhand zag je dat overal in Wiltz

steeds meer vlaggen gehesen werden. Na de lunch, omstreeks half drie, liep ik met mijn vrienden richting Nothum, waar we de Amerikanen aan zagen komen. Twee rijen, allemaal met machinegeweren in de aanslag en zwart geblakerde gezichten. We renden naar ze toe en verwelkomden ze met het beetje Engels dat we kenden. Ze vertrouwden ons eerst niet, maar beseften toen dat het geen hinderlaag was en kwamen wat meer uit hun schulp. Ze kwamen uit Wiltz en Niederwiltz en kwamen in een verkeersopstopping terecht, net als de Duitsers in 1940. Vlak bij het postkantoor vroegen ze of er nog Duitsers in de buurt waren. Iemand zei dat hij er 's ochtends nog twee in de "Kaul" had gezien. Dus richtten ze hun kanonnen in die richting en vuurden twee granaten af. Om er zeker van te zijn dat de richting goed was, vuurden ze nog twee granaten af iets verder naar rechts of links, ik weet het niet meer precies. Maar de Duitsers waren al weg. 's Avonds stond heel Wiltz op zijn kop. De Amerikanen waren overal. Overal waar ruimte was, verspreidden ze zich. De volgende dagen kwamen ze vaak naar onze winkel om elektrische draad en gloeilampen te kopen. Die hadden ze nodig om zich in te richten in de gebouwen waar ze zich hadden gevestigd. Beetje bij beetje leerden we sommigen van hen beter kennen.

Nadat de Amerikanen Wiltz in september 1944 hadden bevrijd, kwam er een paar maanden later een onaangename verrassing in de vorm van de Slag om de Ardennen. Kunt u ons vertellen hoe u het begin van de Slag om de Ardennen hebt ervaren?

Ik was eigenlijk niet meer in Wiltz. Het begon op een zaterdag in december. Om te vertellen wat er met mij is gebeurd, moet ik een beetje meer vertellen, zodat u begrijpt wat er met mij in de hoofdstad is gebeurd. Op zondag kon je vanaf onze zolder de naburige dorpen al zien branden. Pas op 19 december besloten de meeste mensen Wiltz te verlaten. De meesten vluchtten eigenlijk op maandag, maar keerden op dinsdag terug omdat de Duitsers hen al hadden ingehaald. Mijn vader en zus konden nog met de vrachtwagen van de leerfabriek vluchten. Mijn moeder zou op de fiets vluchten met onze elektriciën, die een Duitser was. Toen mijn moeder aan het eind van het dorp zag dat de mensen die al gevlucht waren terugkwamen, besepte ze dat het geen zin had om te vluchten. Maar de elektriciën wilde kosten wat het kost weg omdat hij bang was dat hij geëxecuteerd zou worden als ze hem te pakken kregen. Tijdens de oorlog had hij veel boeren geholpen met kleine reparaties of hen spijkers, schroeven enz. geleverd om schuilkelders te bouwen. Daarom vreesde hij voor zijn leven. Het duurde dus een paar dagen - ik wist van niets omdat ik in Luxemburg-Stad was - en toen kwam er een bericht van mijn vader, die nu bij zijn zwager in Holzem was, om te zeggen dat het met hem en Elisabeth goed was, maar dat ze niets van mijn moeder hadden gehoord. Mijn oom ging naar de Amerikaanse Majoor die chef van het internaat (Convict) was om hem alles uit te leggen en te vragen of hij geen mogelijkheid zag om naar mijn vader en mijn zus te gaan. Ik kreeg een pasje zodat ik naar Holzem kon fietsen. Daar zag ik mijn vader en zus weer en een paar dagen later lukte het op de een of andere manier om mijn vader in het internaat te krijgen, waar nog een bed voor hem vrij was. Mijn zus ging bij de neef van mijn vader wonen, waar ze een half jaar bleef. In de dagen die volgden wisten we niet echt wat er ging gebeuren. Het weer was slecht, alleen met Kerstmis was het iets beter. Ik was toen in de kathedraal en plotseling hoorde je het gebrom en geronk van de Amerikaanse vliegtuigen die naar het noorden vlogen om Bastogne te bevrijden.

Het Ardennenoffensief was eind januari 1945 voorbij. Wiltz werd officieel bevrijd op 20 januari 1945. Hoe zag Wiltz eruit toen u na uw verblijf in de hoofdstad voor het eerst naar huis terugkeerde?

Als een maanlandschap. Ik herinner me nog goed dat mijn vader naar de hoofdstad was gekomen om bij de groothandel in te kopen met een vrachtwagen die de garagehouder had gevonden en opgelapt. Daarna nam hij me mee naar huis. Dat was vlak voor Pasen. De vrachtwagen zat vol kuipen, schroeven, spijkers, emmers enzovoort. Er was een tekort aan alles thuis. We zaten met z'n tweeën achter in de vrachtwagen op de goederen. Het duurde een eeuwigheid voordat we thuis waren omdat de motor

het steeds begaf. De derde keer, vlak voor Büderscheid, konden we niets meer doen. Dus gingen we te voet verder. Het was een sterrennacht met volle maan. Boven op de heuvel bij Roullingen zag ik Wiltz liggen in het maanlicht. Het leek alsof alles er nog was. Maar toen ik dichterbij kwam, zag ik de gaten die de granaten in de huizen hadden geslagen. Alles was verwoest. De telefoon- en elektriciteitspalen waren gebroken en de draden hingen naar beneden. Het was laat in de avond toen ik thuiskwam en ik viel in bed. Pas de volgende ochtend kon ik zien wat er allemaal kapot was. Mijn kamer was kapot en de keuken. We hadden zes treffers gekregen, want twee huizen verderop hadden de Duitsers een zender tijdens het offensief. De Amerikanen hadden die als doelwit gekozen. Daardoor liep ons huis veel meer schade op.

Wat herinnert u zich als de slechtste ervaring uit die tijd?

Als ik aan die tijd terugdenk, moet ik zeggen dat het ergste de psychologische en morele druk was waaraan we onderhevig waren door de opruiing van de Duitsers en de angst voor de oorlog. Een van de beste momenten die ik ooit heb meegemaakt, was toen ik in de armen van de eerste Amerikaan viel.